

PREUKAZOVANIE POVINNÉHO PRÁVNEHO ZASTÚPENIA V DOVOLACOM KONANÍ

Podmienkou dovolacieho konania podľa § 429 Civilného sporového poriadku je, že dovolanie, resp. iné podania dovolateľa musia byť spísané advokátom a zároveň dovolateľ musí byť v dovolacom konaní zastúpený advokátom. Predmetné podmienky musia byť splnené kumulatívne. Súd musí mať preukázané, že podmienka povinného zastúpenia advokátom bola splnená. Procesný kódex (CSP) však explicitne neurčuje, dokedy je dovolateľ povinný splnenie podmienky právneho zastúpenia preukázať. Pri prvej z dvoch kumulatívne formulovaných podmienok je nesporným, že musí byť preukázaná už pri podaní dovolania, čo je dané jej povahou. Pokiaľ však ide o druhú podmienku, jej povaha spolu s relevantnou právnou úpravou nevyklučujú preukázanie aj počas dovolacieho konania.

Základnému právu na súdnu ochranu nezodpovedá postup súdu, ktorý po zistení, že sporová strana iniciatívne žiada o využitie subjektívneho práva nesúceho potenciál procesný nedostatok odstrániť, na žiadosť nijako nezareaguje, ale, využijúc práve predmetný procesný nedostatok, rýchlo rozhodne bez poskytnutia súdnej ochrany v merite.

(Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. III. ÚS 431/2020 z 24. marca 2022)

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Straku a sudcov Roberta Šorla a Martina Vernarského (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa E., zastúpeného Advokátskou kanceláriou C., proti postupu a uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 1Obdo/67/2019 zo 16. októbra 2019 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v konaní sp. zn. 1Obdo/67/2019 a jeho uznesením č. k. 1Obdo/67/2019 zo 16. októbra 2019 **boli porušené** základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jeho právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 1Obdo/67/2019 zo 16. októbra 2019 **zrušuje** a vec mu **vracia** na ďalšie konanie.
3. Najvyšší súd Slovenskej republiky **je povinný** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **422,72 eur** a zaplatiť ich právnej zástupkyňi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Skutkové východiská

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenu ústavnému súdu 16. januára 2020 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom a uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) č. k. 1Obdo/67/2019 zo 16. októbra 2019 (ďalej aj „napadnuté uznesenie“). Sťažovateľ navrhuje napadnuté rozhodnutie zrušiť a vec vrátiť súdu na ďalšie konanie.

2. Sťažovateľ ako žalovaný 1 bol stranou konania vedeného na Okresnom súde Prešov (ďalej len „okresný súd“), v ktorom sa mesto L. (ďalej len „žalobca“) domáhalo od žalovaných zaplataenia peňažnej pohľadávky v sume 40 595,12 eur s príslušenstvom. Okresný súd rozsudkom č. k. 21 Cb 125/2014 z 21. marca 2017 žalobe v celom rozsahu vyhovel a žalobcovi priznal náhradu trov konania. Na odvolanie sťažovateľa Krajský súd v Prešove (ďalej len „krajský súd“) rozsudkom č. k. 2 Cob 21/2018 z 11. decembra 2018 potvrdil rozsudok súdu prvej inštancie a úspešnému žalobcovi priznal nárok na náhradu trov odvolacieho konania proti žalovaným.

3. Proti rozhodnutiu odvolacieho súdu sťažovateľ podal 28. marca 2019 dovolanie. Okresný súd 3. mája 2019 doručil sťažovateľovi výzvu na zaplataenie súdneho poplatku za dovolanie. Sťažovateľ 13. mája 2019 doručil okresnému súdu návrh na priznanie oslobodenia od súdnych poplatkov. Okresný súd 6. júna 2019 doručil sťažovateľovi opravenú výzvu na zaplataenie súdneho poplatku za dovolanie. Následne sťažovateľ vyrubený súdny poplatok uhradil. Okresný súd 30. júla 2019 doručil sťažovateľovi vyjadrenie žalobcu k dovolaniu, ku ktorému sťažovateľ 15. augusta 2019 zaujal prostredníctvom svojho právneho zástupcu svoje stanovisko. Právny zástupca sťažovateľa 3. októbra 2019 mailom požiadal najvyšší súd o umožnenie nahliadnuť do spisu. Dňa 18. októbra 2019 najvyšší súd oznámil sťažovateľovi, že o jeho dovolaní už rozhodol a spis odoslal súdu prvej inštancie, preto nie je možné nahliadnutie do spisu zabezpečiť.

4. Najvyšší súd napadnutým uznesením odmietol dovolanie sťažovateľa a žalobcovi priznal nárok na náhradu trov dovolacieho konania. Napadnuté rozhodnutie odôvodnil tým, že nebola splnená osobitná procesná podmienka podľa § 429 ods. 1 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), preto bolo potrebné dovolanie sťažovateľa odmietnuť s poukazom na § 447 písm. e) CSP.

5. Dovolací súd uviedol, že nevyhnutnou procesnou podmienkou dovolacieho konania je povinné právne zastúpenie dovolateľa. Dovolateľ musí byť (s výnimkou prípadov, na ktoré sa vzťahuje § 429 ods. 2 CSP) zastúpený advokátom počas celého dovolacieho konania, nielen pri podaní dovolania. Súčasne sa vyžaduje, aby dovolanie a iné podania dovolateľa boli spísané advokátom. Právna úprava obsiahnutá v § 429 ods. 1 CSP stanovuje osobitnú podmienku dovolacieho konania, bez splnenia ktorej dovolací súd nemôže uskutočniť meritómy dovolací prieskum. Procesná situácia, keď dovolací súd prihliada na vady dovolania podľa § 429 CSP a dovolateľa vedie k ich odstráneniu, nastáva jedine v prípade, ak dovolateľ v rozpore s ustanovením § 393 ods. 1 CSP nebol v odvolacom konaní poučený (alebo bol poučený nedostatočne) o povinnom zastúpení advokátom v dovolacom konaní. V danej veci poučenie rozsudku odvolacieho súdu obsahuje v súlade s ustanovením § 393 ods. 1 CSP poučenie o prípustnosti dovolania (§ 419 CSP), o lehote na podanie dovolania (§ 427 CSP), o náležitostiach dovolania (§ 428 CSP), ako aj o povinnosti zastúpenia dovolateľa v dovolacom konaní vrátane povinnosti spísania dovolania a iných podaní dovolateľa advokátom (§ 429

ods. 1 CSP). Z tohto dôvodu nebol súd prvej inštancie povinný (a zároveň ani oprávnený) vyzývať dovolateľa na odstránenie väd dovolania pred predložením súdneho spisu dovolaciemu súdu na rozhodnutie o podanom dovolaní. Dovolanie sťažovateľa uskutočnené v elektronickej podobe bolo doručené súdu prvej inštancie 28. marca 2019. Z elektronickej doručky osvedčujúcej okolnosti podania dovolania jednoznačne vyplýva, že autorizáciu dokumentu v zmysle „zákona o e-Governmente“ vykonal advokát M. C., subjekt konajúci v mene spoločnosti Advokátska kancelária C. Z priloženej plnej moci udelenej na zastupovanie uvedeným právnym zástupcom však nevyplýva, že by sa vzťahovala na predmetné konanie o mimoriadnom opravnom prostriedku sťažovateľa. Plná moc sa vzťahuje na vec, predmetom ktorej je uplatnenie nároku voči M. J., teda voči subjektu vystupujúcemu v konaní ako žalovaný 2, a je časovo obmedzená do právoplatného skončenia veci. Rozsah plnej moci je jasne vymedzený, pričom zahŕňa len základné konanie, ktorým je potrebné chápať konanie na súde prvej inštancie a prípadné odvolacie konanie, ktoré sa končí právoplatným rozhodnutím vo veci. Dovolací súd poznamenal, že v prípade, keď splnomocniteľ v plnomocenstve udelenom splnomocnencovi aspoň všeobecným spôsobom nevymedzí, že plnú moc udeľuje aj na konanie o mimoriadnych opravných prostriedkoch, prípadne jednoznačne neurčí, že plnú moc udeľuje na dovolacie konanie, z takejto plnej moci nie je možné vyvodit', že sa vzťahuje aj na konanie pred dovolacím súdom (uznesenie najvyššieho súdu č. k. 4Obdo/7/2017 z 31. mája 2017). Ani plná moc predložená súdu prvej inštancie v základnom konaní sa nevzťahuje na konanie o mimoriadnych opravných prostriedkoch, rovnako je udelená len do času právoplatného skončenia konania. V neposlednom rade z obsahu plnej moci nie je možné vyvodit', že by súvisela s predmetným konaním vedeným pred súdom prvej inštancie pod sp. zn. 21Cb/125/2014. Predmet konania, na ktorý sa udelená plná moc vzťahuje, je splnomocniteľom jasne vymedzený ako nárok voči M. J., tzn. voči žalovanému 2, hoci v posudzovanej veci ide o konanie o mimoriadnom opravnom prostriedku podanom sťažovateľom proti rozsudku odvolacieho súdu.

II.

Argumentácia sťažovateľa

6. Sťažovateľ považuje napadnuté uznesenie za ústavne neudržateľné z dôvodu prílišného formalizmu zasahujúceho do jeho práva na prístup k súdu ako súčasť základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivý súdny proces. Podľa sťažovateľa najvyšší súd odmietol jeho dovolanie „z čisto formalistických dôvodov“ a nevzal do úvahy faktické úkony, ako zaplatenie súdneho poplatku za dovolanie, stanovisko k vyjadreniu žalobcu k dovolaniu, snaha právneho zástupcu o nahliadnutie do spisu či samotné doručovanie napadnutého uznesenia právnemu zástupcovi sťažovateľa, ktoré nesporne preukazujú právne zastúpenie sťažovateľa. Z nálezu ústavného súdu č. k. III. ÚS 757/2017 z 13. novembra 2018 je podľa sťažovateľa zrejmé, že „povinné právne zastúpenie nemožno vnímať len na základe rigidnej právnej normy, ale v niektorých situáciách... aj vo faktických úkonoch strany“.

7. Napriek skutočnosti, že právny zástupca sťažovateľa nedopatrením odoslal nesprávnu plnú moc na jeho zastupovanie, zo správania sťažovateľa, ako aj jeho právneho zástupcu jasne vyplýva, že medzi nimi došlo k uzatvoreniu plnej moci vzťahujúcej sa na predmetné dovolacie konanie. Podporne možno uviesť, že sťažovateľ udelil rovnakému právnemu zástupcovi plnomocenstvo na zastupovanie v celom konaní. V odbornej praxi momentálne prevláda názor, že dovolacie konanie nie je samostatným konaním. Plná moc udelená sťažovateľom jeho právnemu zástupcovi vo veci dovolania proti rozsudku odvolacieho súdu je datovaná

k 15. marcu 2019, avšak nedopatrením nebola priložená k dovolaniu sťažovateľa. Vôľa sťažovateľa je v tomto smere nesporná, keď napriek skutočnosti, že objektívne nemusel preukazovať dovolaciemu súdu udelenie plnej moci na podanie dovolania, podpísal samostatnú plnú moc na takýto úkon. Aj ustanovenie § 92 ods. 2 CSP priamo implikuje nemožnosť obmedzenia plnej moci udelenej advokátovi, čo opäť potvrdzuje formalistický a neprípustný výklad najvyššieho súdu v rozpore s účelom ustanovenia § 429 CSP, zmyslom ktorého je, aby dovolanie malo odborný charakter a aby advokát svojou odbornosťou garantoval splnenie zákonných náležitostí dovolania. Okrem toho § 429 ods. 1 CSP nevyžaduje konkrétnu formu plnej moci, hovorí iba o zastúpení. Táto požiadavka bola zjavne splnená. Rovnako aj sťažovateľ bol rozsudkom krajského súdu poučený iba o povinnosti byť zastúpený advokátom, nie o povinnosti „dať“ písomnú plnú moc. Podľa sťažovateľa bola splnená aj druhá podmienka v zmysle § 429 ods. 1 CSP, keďže predmetné dovolanie bolo spísané a podpísané odborne spôsobilou osobou – advokátom, a to v lehote na podanie dovolania.

8. Podľa sťažovateľa jeho právo na prístup k súdu bolo porušené aj tým, že najvyšší súd mu „uprel“ právo na nahliadnutie do spisu. Ak by bolo sťažovateľovi umožnené nahliadnúť do spisu, mohlo byť dodatočne zistené, že v spise sa nachádza nesprávna plná moc a bolo by možné tento formálny nedostatok odstrániť. Sťažovateľ zdôraznil, že medzi žiadosťou právneho zástupcu o nahliadnutie do spisu a vydaním napadnutého uznesenia uplynulo 13 kalendárnych dní, z toho 7 pracovných dní, čo je zjavne dosť dlhá doba na to, aby súd sprístupnil požadovaný spis. Napriek tomu bola odpoveď na žiadosť právneho zástupcu doručená až o 15 kalendárnych dní, resp. dva dni po vyhotovení rozhodnutia dovolacieho súdu.

9. Podľa sťažovateľa nebolo sporné, že sťažovateľ bol v dovolacom konaní zastúpený a dovolanie spísal advokát. Aj najvyšší súd považuje nedostatok preukázania plnej moci za odstrániteľnú vadu (napr. 11XCdo/2/2019), pričom na jej odstránenie mal byť sťažovateľ vyzvaný súdom prvej inštancie, keďže ide o vadu podania, nie vadu podľa § 429 CSP.

III.

Vyjadrenie najvyššieho súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľa

III.1. Vyjadrenie najvyššieho súdu:

10. Najvyšší súd v prvom rade uviedol, že do jeho výlučnej právomoci patrí rozhodnúť o tom, či sú splnené zákonom určené podmienky pre uskutočnenie dovolacieho prieskumu. Táto právomoc sa uplatňuje nielen vo vzťahu k posúdeniu prípustnosti dovolania, ale aj vo vzťahu k posúdeniu, či dovolanie obsahuje zákonom vymedzené náležitosti (§ 428 a § 429 CSP). Skutočnosť, že dovolací súd dospeje k negatívnemu záveru, t. j. že nie sú splnené podmienky pre uskutočnenie meritórného dovolacieho prieskumu, nemôže zakladať záver o porušení označených práv.

11. Ďalej poukázal na to, že nevyhnutnou podmienkou podľa § 429 CSP je, že dovolateľ musí byť v dovolacom konaní zastúpený advokátom a zároveň dovolanie, resp. iné podania dovolateľa musia byť spísané advokátom. Predmetné podmienky musia byť splnené kumulatívne. Pod pojmom advokát nemožno rozumieť akéhokoľvek advokáta, ale len toho advokáta, ktorý dovolaciemu súdu predložením splnomocnenia preukáže, že bol dovolateľom splnomocnený na zastupovanie v dovolacom konaní. Argumentáciu sťažovateľa, že účelom ustanovenia § 429 CSP je len to, aby dovolanie bolo spísané advokátom, s prihliadnutím na to, že jeho dovolanie proti rozsudku krajského súdu bolo spísané advokátom, považuje za nesprávnu a účelovú. Naopak, je nevyhnutné, aby dovolanie bolo spísané advokátom, ktorý

bol na takýto procesný úkon oprávnený, pričom oprávnenie na spísanie dovolania a na zastupovanie v dovolacom konaní sa uskutočňuje len predložením splnomocnenia konajúcemu (t. j. dovolaciemu) súdu.

12. V rozhodovanej veci nebolo sporné, že k dovolaniu sťažovateľa bolo predložené ním vystavené splnomocnenie udelené Advokátskej kancelárii C. na zastupovanie v spore voči M. J., a nie na zastupovanie v spore voči mestu L., ktoré v predmetnej veci vystupovalo na strane žalobcu. Je tak zrejmé, že predmetné splnomocnenie neoprávňovalo Advokátsku kanceláriu C., na zastupovanie sťažovateľa v dovolacom konaní, v dôsledku čoho dospel senát najvyššieho súdu k správneému záveru o nesplnení obligatórnej podmienky dovolacieho konania vyplývajúcej z ustanovenia § 429 CSP. Vo veci rozhodujúci senát nepochybil, keď dovolanie sťažovateľa napadnutým uznesením odmietol podľa ustanovenia § 447 písm. e) CSP. Naopak, k pochybeniu došlo preukázateľne len na strane sťažovateľa, resp. jeho právneho zástupcu, a je neprípustné, aby zodpovednosť za pochybenie sťažovateľa bola prenášaná na dovolací súd, ktorý pri prejednaní dovolania postupoval v súlade s procesnými predpismi upravujúcimi dovolacie konanie [§ 429 a § 447 písm. e) CSP].

13. Ako neopodstatnený najvyšší súd považuje odkaz sťažovateľa na postup súdu prvej inštancie pred predložením veci na rozhodnutie dovolaciemu súdu (doručovanie výzvy na zaplatenie súdneho poplatku za dovolanie a vyjadrenia žalobcu k dovolaniu advokátskej kancelárii) a po vrátení veci súdu prvej inštancie (doručovanie napadnutého uznesenia), keďže, ako už bolo uvedené, posúdenie, či sú splnené zákonné podmienky pre uskutočnenie dovolacieho konania, patrí do výlučnej právomoci dovolacieho súdu. Pri posúdení týchto podmienok je dovolací súd autonómny a na záver dovolacieho súdu o ich splnení, resp. nesplnení nemá žiadny vplyv názor, prípadne postup iných subjektov vrátane súdu prvej inštancie alebo strán sporu. Preto, pokiaľ dovolací súd dospel k záveru, že sťažovateľ nebol v dovolacom konaní zastúpený v súlade s ustanovením § 429 CSP, nemôžu tento záver spochybníť alebo zmeniť úkony iného súdu v danom spore a ani subjektívne pocity strán sporu.

14. Najvyšší súd sa nestotožnil ani s argumentáciou sťažovateľa, podľa ktorej bol v konaní pred súdmi nižšej inštancie zastúpený Advokátskou kanceláriou C. Sťažovateľ sa v dovolaní neodvolával na splnomocnenie, ktoré mal udeliť Advokátskej kancelárii C. v konaní pred súdmi nižšej inštancie, ale výlučne na splnomocnenie priložené k dovolaniu, ktoré sa týkalo iného sporu. Toto splnomocnenie však Advokátsku kanceláriu C. neoprávňovalo na zastupovanie v namietanom dovolacom konaní. Vzhľadom na tento výslovný prejav sťažovateľa by ani teoreticky nebolo možné vychádzať pri posudzovaní splnenia zákonnej podmienky jeho zastúpenia v dovolacom konaní podľa § 429 CSP z iného ako k dovolaniu priloženého splnomocnenia.

15. Argumentáciu sťažovateľa, že nedostatok jeho zastúpenia v dovolacom konaní predstavoval odstrániteľnú podmienku dovolacieho konania, najvyšší súd považuje za skresľujúcu a účelovo zjednodušujúcu, ktorá nezohľadňuje jednak zákonnú úpravu a ani ustálenú rozhodovaciu prax najvyšších súdnych autorít. Poukázal na to, že konajúce súdy (vrátane dovolacieho súdu) nemali zákonnú možnosť vyzvať sťažovateľa na odstránenie vady podľa § 429 CSP, keď s poukazom na znenie ustanovenia § 436 ods. 1 CSP takýto postup je možný len v prípade, ak by dovolateľ nebol o povinnom zastúpení advokátom v dovolacom konaní riadne poučený v rozhodnutí odvolacieho súdu. Krajský súd v dovolaní napadnutom rozsudku poučil strany (vrátane sťažovateľa) v súlade s ustanovením § 393 ods. 1 CSP. Taktiež platí, že vadu podľa § 429 CSP nemôže dovolateľ odstrániť kedykoľvek až do rozhodnutia o

dovolání, ale len do uplynutia lehoty na podanie dovolania, čo vyplýva aj z ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu (4Cdo/190/2019, 3Obdo/35/2018, 3Obdo/96/2019).

16. Senát obchodnoprávneho kolégia najvyššieho súdu postupoval správne a v súlade s jednotlivými zákonnými ustanoveniami upravujúcimi dovolacie konanie, keď dovolanie sťažovateľa odmietol podľa § 447 písm. e) CSP. Napadnutým uznesením preto nemohlo dôjsť k zásahu do označených práv sťažovateľa. V závere svojho vyjadrenia navrhol, aby ústavný súd ústavnej sťažnosti nevyhovel a vyslovil súhlas s upustením od ústneho pojednávania.

III.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

17. Žalobca sa nestotožnil s tvrdeniami sťažovateľa a uviedol, že dovolací súd postupoval v zmysle platných právnych predpisov a ustálenej judikatúry, keď dovolanie sťažovateľa odmietol. Sťažovateľ nespĺnil podmienku dovolacieho konania uvedenú v ustanovení § 429 ods. 1 CSP, teda najvyššiemu súdu predložil plnú moc pre advokáta, ktorá (i) neobsahovala splnomocnenie na dovolacie konanie, resp. konanie o mimoriadnych opravných prostriedkoch, (ii) obsahovala splnomocnenie v úplne inej skutkovej a právnej veci – nároku voči M. J. a (iii) bola udelená na dobu určitú – do právoplatného skončenia konania. Argumentácia sťažovateľa, že ak by mu bolo umožnené nahliadnuť do spisu, tak mohlo dôjsť k náprave a predloženiu správnej plnej moci, je irelevantná, keďže sťažovateľ sa domáhal nahliadnutia do spisu 3. októbra 2019, teda dávno po uplynutí lehoty na podanie dovolania. Najvyšší súd nemal inú možnosť, len dovolanie sťažovateľa v zmysle § 447 písm. e) CSP odmietnuť. Žalobca navrhol, aby ústavný súd sťažnosti sťažovateľa nevyhovel.

18. Ústavný súd upovedomil o prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie aj žalovaného v 2. rade – M. J., ktorý však možnosť vyjadriť sa v konaní pred ústavným súdom nevyužil.

III.3. Replika sťažovateľa:

19. Sťažovateľ v reakcii na vyjadrenie najvyššieho súdu odkázal na znenie ústavnej sťažnosti a zotrval na názore, že odmietnutie dovolania bolo formalistické a v rozpore s účelom procesnej normy. Uviedol, že v spise sa nachádzala ďalšia plná moc udelená tomu istému advokátovi na celé konanie, pričom táto plná moc zo zákona nemôže byť obmedzená (§ 92 ods. 2 CSP). Preto, ak zo zákona priamo vyplýva „neobmedziteľnosť“ plnej moci udelenej advokátovi, je ústavne konformnejšie prikloniť sa k názoru, že dovolacie konanie nie je samostatným konaním, ale je súčasťou jednej „právnej veci“, na ktorú sa vzťahuje zákonom neobmedziteľná plná moc. Opak by znamenal vytvorenie zbytočných formálnych prekážok na prístup k súdu a mal by za následok odopretie spravodlivosti. Konštatoval, že bol naplnený účel zákona v tom smere, že dovolanie bolo spracované odborne spôsobilou osobou. Analogicky v procesnom práve platí zásada, že nedostatok plnej moci je možné odstrániť, pokiaľ táto existovala už v čase úkonu, na ktorý sa vzťahuje. Sťažovateľ navrhol, aby ústavný súd rozhodol v zmysle petitu ústavnej sťažnosti a súčasne vyslovil súhlas s upustením od ústneho pojednávania.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

20. Vec napadla ústavnému súdu 16. januára 2020 a bola pridelená sudcovi spravodajcovi Martinovi Vernarskému. V zmysle čl. II bodov 3.3 a 5 Rozvrhu práce Ústavného súdu Slovenskej republiky na obdobie od 1. januára 2022 do 31. decembra 2022 je na konanie vo veci príslušný tretí senát ústavného súdu v zložení Peter Straka (predseda senátu) a sudcovia Robert Šorl a Martin Vernarský.

21. Súčasťou základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru je aj právo na prístup k súdu. Slovenská republika, ako aj všetky jej orgány verejnej moci majú pozitívny záväzok aktívnym spôsobom zabezpečiť, aby práva a slobody garantované jej právnym poriadkom neboli oprávneným subjektom pod jej jurisdikciou len formálne garantované, ale aby tieto práva a slobody boli „prakticky a efektívne“ dosiahnuteľné. Z konštantnej judikatúry ústavného súdu vyplýva, že do obsahu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy patrí aj ochrana, ktorá sa účastníkovi poskytuje v konaní o opravných prostriedkoch. Ak účastník konania splní predpoklady vyžadované zákonom pre poskytnutie ochrany v opravnom konaní, všeobecný súd mu túto ochranu musí poskytnúť (m. m. II. ÚS 78/05, II. ÚS 249/05).
22. Právo na prístup k súdu nemá absolútnu povahu a sú možné isté jeho obmedzenia [rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vo veci Bulena proti Českej republike z 20. 4. 2004, č. 57567/00], súčasne však akékoľvek obmedzenia stanovené vnútroštátnym právom nesmú obmedzovať prístup k súdu takým spôsobom či do takej miery, aby bolo právo danej osoby zasiahnuté v samotnej svojej podstate (rozhodnutie ESLP vo veci Ashingdane proti Spojenému kráľovstvu z 28. 5. 1985, č. 8225/78). Z toho vyplýva pre konajúce súdy povinnosť zamedziť na jednej strane pri aplikácii príslušných procesných pravidiel nadmernému formalizmu, ktorý by bol v rozpore so spravodlivosťou konania, na druhej strane zamedziť prílišnej voľnosti, ktorá by vo svojom dôsledku viedla k odbúraní procesných náležitostí upravených zákonom.
23. Pokiaľ ide o povinné právne zastúpenie ako prekážku prístupu k súdu, v zásade štrasburská judikatúra akceptuje, že vnútroštátne procesné predpisy vyžadujú povinné právne zastúpenie účastníka konania advokátom v konaniach pred najvyššími súdnymi inštanciami (rozhodnutie ESLP vo veci Kröhnert proti Českej republike z 9. 10. 2001, č. 60224/00).
24. Ústavný súd zdôrazňuje, že otázka posúdenia, či sú alebo nie sú splnené podmienky, za ktorých sa môže v konkrétnej veci uskutočniť dovolacie konanie, patrí do výlučnej právomoci dovolacieho súdu, t. j. najvyššieho súdu, nie do právomoci ústavného súdu (aj keď toto posúdenie najvyšším súdom je z hľadiska jeho ústavnej udržateľnosti preskúmateľné ústavným súdom v konaní o ústavnej sťažnosti). Z rozdelenia súdnej moci v ústave medzi ústavný súd a všeobecné súdy (čl. 124 a čl. 142 ods. 1) vyplýva, že ústavný súd nie je alternatívou ani mimoriadnou opravnou inštanciou vo veciach patriacich do právomoci všeobecných súdov, ktorých sústavu završuje najvyšší súd (mutatis mutandis II. ÚS 1/95, II. ÚS 21/96).
25. Z odôvodnenia napadnutého rozhodnutia vyplýva, že dôvodom odmietnutia dovolania sťažovateľa bola skutočnosť, že sťažovateľ, súc poučený odvolacím súdom o povinnom zastúpení advokátom v dovolacom konaní (§ 393 ods. 1 CSP), k svojmu dovolaniu priložil splnomocnenie vzťahujúce sa na inú právnu vec, a tým nepreukázal splnenie procesnej podmienky povinného právneho zastúpenia v dovolacom konaní.
26. Podľa § 429 ods. 1 CSP dovolateľ musí byť v dovolacom konaní zastúpený advokátom. Dovolanie a iné podania dovolateľa musia byť spísané advokátom.
27. Podľa § 436 ods. 1 CSP ak má dovolanie vady podľa § 429 a dovolateľ nebol riadne o povinnosti podľa § 429 poučený v odvolacom konaní, súd prvej inštancie vyzve dovolateľa na odstránenie vád a poučí ho o následkoch neodstránenia vád dovolania.
28. Podľa § 447 písm. e) CSP dovolací súd odmietne dovolanie, ak neboli splnené podmienky podľa § 429.

29. Nevyhnutnou podmienkou dovolacieho konania podľa § 429 CSP je, že dovolanie, resp. iné podania dovolateľa musia byť spísané advokátom a zároveň dovolateľ musí byť v dovolacom konaní zastúpený advokátom. Predmetné podmienky musia byť splnené kumulatívne. Súd musí považovať za preukázané, že podmienka povinného zastúpenia advokátom bola splnená. Dovolateľ je teda povinný predložiť súdu plnú moc, z ktorej vyplýva jeho oprávnenie zastupovať dovolateľa v dovolacom konaní.

30. Procesný kódex (CSP) však explicitne neurčuje, dokedy je dovolateľ povinný splnenie podmienky právneho zastúpenia preukázať. Judikatúra, na ktorú odkázal najvyšší súd, skutkovo nie je príhodná (vo veci sp. zn. 4Cdo/190/2019 bolo predmetom posudzovanie dovolania spísaného priamo dovolateľom, vo veci sp. zn. 3Obdo/35/2018 včas podané dovolanie nebolo spísané advokátom a po uplynutí dovolacej lehoty dovolateľka podala „nové“ dovolanie spísané advokátom, vo veci sp. zn. 3Obdo/96/2019 bolo dovolanie spísané a podpísané advokátskou koncipientkou). Striktná koncentrácia je v dovolacom konaní predpísaná výlučne vo vzťahu k rozsahu (§ 430 CSP) a dôvodom (§ 434 CSP) podaného dovolania. Rešpekt k základnému právu na súdnu ochranu potom ale nedovoľuje popísanú koncentráciu uplatňovať aj na iné zákonné požiadavky, ktoré je dovolateľ v záujme meritórného prejednanja svojho dovolania povinný splniť. Pri prvej z dvoch kumulatívne formulovaných podmienok rekapitulovaných v predchádzajúcom odseku je nesporným, že musí byť preukázaná už pri podaní dovolania, čo je dané jej povahou (spísanie dovolania advokátom, k tomu aj IV. ÚS 489/2018 publikované v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky pod č. 79/2018). Pokiaľ však ide o druhú podmienku, ktorá je práve v sťažovateľovej veci sporná, jej povaha spolu s relevantnou právnou úpravou nevyklučujú preukázanie aj počas dovolacieho konania. Ústavný súd tu dodáva odkaz na rozmanitosť procesných situácií, ktoré počas dovolacieho konania môžu nastať (napr. ukončenie právneho zastúpenia advokátom po podaní dovolania s následným vytvorením prechodného obdobia do udelenia novej plnej moci, počas ktorého dovolateľ zjavne právne zastúpený nebude) a ktoré v záujme dôsledného rešpektu k základnému právu na súdnu ochranu budú vyžadovať, aby okresný súd alebo dovolací súd umožnili preukázanie splnenia podmienky právneho zastúpenia dovolateľa aj po uplynutí lehoty na podanie dovolania.

31. Situácia sťažovateľa vyžadovala od najvyššieho súdu prístup „priateľský“ k základnému právu sťažovateľa na súdnu ochranu i jeho právu na spravodlivé súdne konanie. K tomuto svojmu názoru ústavný súd dospel po zohľadnení rozhodujúcich skutkových okolností prípadu.

32. Medzi sťažovateľom a najvyšším súdom niet sporu o tom, že dovolanie sťažovateľa bolo spísané advokátom. Rovnako je nesporným, že sťažovateľ k dovolaniu priložil nesprávnu plnú moc, pretože bola udelená zjavne na účel zastupovania v inom konaní. Spornou nie je ani skutočnosť, že krajský súd ako súd odvolací sťažovateľa riadne o jeho povinnosti podľa § 429 CSP poučil.

33. Z rekapitulovaných skutočností ústavný súd vyvodzuje, že pre zachovanie základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu a jeho práva na spravodlivé súdne konanie skutočne nebolo povinnosťou okresného súdu vyzývať sťažovateľa podľa § 436 ods. 1 CSP na odstránenie popísanej vady jeho dovolania. Takúto povinnosť nemal ani najvyšší súd.

34. Dovolanie bolo spísané a podané v mene sťažovateľa Advokátskou kanceláriou C. 28. marca 2019. Zároveň sťažovateľ ako dovolateľ prostredníctvom toho istého právneho zástupcu podal 13. mája 2019 návrh na oslobodenie od platenia súdnych poplatkov v dovolacom konaní. Okresnému súdu i najvyššiemu súdu teda obsah súdneho spisu zreteľne napovedal, že medzi zastúpením dovolateľa pri realizácii jeho procesných úkonov v dovolacom

konaní a obsahom k dovolaniu priloženej plnej moci existuje zjavná disproporcia. Ústavný súd tu opakuje, že v popísanej situácii nebolo povinnosťou okresného súdu ani najvyššieho súdu iniciatívne výzvou odstraňovať predmetnú vadu.

35. Za podstatnú z pohľadu ľudskoprávneho je však v naznačených súvislostiach potrebné považovať skutočnosť, že Advokátska kancelária C. požiadala najvyšší súd 3. októbra 2019 „ako splnomocnený zástupca spoločnosti E.“ o sprístupnenie spisu na účel nahliadnutia doň. Namiesto poskytnutia súčinnosti pri realizácii subjektívneho práva dovolateľa garantovaného § 97 CSP, tvoriaceho súčasne čiastkový element základného práva na súdnu ochranu, najvyšší súd napadnutým uznesením 16. októbra 2019 dovolanie sťažovateľa odmietol pre nesplnenie podmienky povinného právneho zastúpenia.

36. V situácii, keď z obsahu súdneho spisu bol nedostatok právneho zastúpenia interpretovateľný aj ako zjavné nedopatrenie zrejmy, keď konajúce súdy nemali povinnosť predmetnú vadu odstraňovať a keď advokát prezentujúci sa ako splnomocnený zástupca dovolateľa žiadal o nahliadnutie do spisu, bolo povinnosťou najvyššieho súdu buď oznámiť žiadateľovi nedostatok právneho zastúpenia vyplývajúci z (nesprávnej) plnej moci priloženej k dovolaniu, alebo umožniť Advokátskej kancelárii C. nahliadnutie do spisu po dodatočnom predložení plnej moci na zastupovanie sťažovateľa v dovolacom konaní. Ak by dovolací súd bol takto postupoval, vytvoril by priestor na odstránenie vady právneho zastúpenia samotným dovolateľom, prípadne jeho právnym zástupcom. Najvyšší súd však na žiadosť vôbec nereagoval a v krátkom čase rozhodol. Podľa názoru ústavného súdu účelom procesnej rigidity dovolacieho konania vyplývajúcej z CSP nie je nachytať dovolateľa na vade podaného dovolania, ale výlučne snaha dôkladne vyvážiť (i) právnu istotu sporových strán nastolenú právoplatným rozhodnutím v základnom konaní, čo je podporené procesnou zodpovednosťou dovolateľa za podobu požadovanej súdnej ochrany, a (ii) požiadavku zabezpečiť možnosť odstránenia najzávažnejších procesnoprávných alebo hmotnoprávných defektov základného sporového konania. Základnému právu na súdnu ochranu nezodpovedá postup súdu, ktorý po zistení, že sporová strana iniciatívne žiada o využitie subjektívneho práva nesúceho potenciál procesný nedostatok odstrániť, na žiadosť nijako nezareaguje, ale, využijúc práve predmetný procesný nedostatok, rýchlo rozhodne bez poskytnutia súdnej ochrany v merite.

37. Z uvedených dôvodov ústavný súd dospel k záveru, že postup najvyššieho súdu v dovolacom konaní sp. zn. 1Obdo/67/2019 nedovolene zasiahol do základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu i do jeho práva na spravodlivé súdne konanie. Najvyšší súd totiž pri plnom rešpekte k procesným základným právam protistrany (tie v zmysle § 436 ods. 1 CSP a contrario nedovoľujú iniciatívu okresného súdu ani najvyššieho súdu pri odstraňovaní spornej vady dovolania) mohol náležitou reakciou na žiadosť o nahliadnutie do súdneho spisu napomôcť plnohodnotnejšej realizácii prístupu sťažovateľa k súdnej ochrane v dovolacom konaní. Následne označené práva sťažovateľa porušuje aj napadnuté uznesenie, keďže je procesným vyústením ústavne vadného postupu najvyššieho súdu a jeho odmietavý výrok je založený práve na vade dovolania, ktorej odstráneniu predchádzajúci neústavný procesný postup najvyššieho súdu zabránil. Preto aj uznesením najvyššieho súdu bolo porušené základné právo sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a jeho právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

38. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah... Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie.

39. Nápravu porušených práv sťažovateľa možno dosiahnuť zrušením napadnutého rozhodnutia najvyššieho súdu a vrátením veci na ďalšie konanie. Preto ústavný súd rozhodol tak, ako je uvedené v bode 2 výroku tohto nálezu. Najvyšší súd viazaný právnym názorom ústavného súdu [§ 134 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“)] bude po vrátení veci povinný zabezpečiť realizáciu procesných práv sťažovateľa v zmysle právnych záverov uvedených v bode 36 tohto nálezu a až následne o dovolaní rozhodnúť.

V.

Trovy konania

40. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania.

41. Ústavný súd s ohľadom na vyhovenie ústavnej sťažnosti priznal sťažovateľovi náhradu za dva úkony právnej služby, a to za prevzatie a prípravu zastúpenia, ako aj za podanie ústavnej sťažnosti. Prvý z uvedených dvoch úkonov právnej služby bol podľa obsahu predloženého plnomocenstva vykonaný ešte v roku 2019, druhý v roku 2020. Náklady za tretí úkon právnej služby (stanovisko k vyjadreniu najvyššieho súdu) do náhradového výroku ústavný súd nepojal, keďže replika sťažovateľa nepriniesla žiadne skutkové či právne argumenty majúce vplyv na rozhodnutie vo veci samej.

42. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľa ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [z § 1 ods. 3, § 11 ods. 3, § 13a ods. 1 písm. a) a c), § 16 ods. 3 a § 18 ods. 3 vyhlášky]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2019 je 163,33 eur a hodnota režijného paušálu je 9,80 eur. Za úkon právnej služby vykonaný v roku 2020 patrí odmena 177 eur a režijný paušál 10,62 eur. Spolu tak náhrada trov právneho zastúpenia za dva úkony právnej služby predstavuje 360,75 eur. Sťažovateľ preukázal, že jeho právny zástupca je platiteľom dane z pridanej hodnoty, preto bolo potrebné sumu priznanej náhrady zvýšiť o 20 %. Celková suma náhrady potom predstavuje 432,90 eur. Keďže však sťažovateľ v ústavnej sťažnosti náhradu trov vyčíslil v sume 422,72 eur a v stanovisku k vyjadreniu najvyššieho súdu túto sumu nezmenil, ústavný súd, súc viazaný jeho návrhom, priznal náhradu trov v požadovanej sume 422,72 eur. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je najvyšší súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (bod 3 výroku nálezu).